

ВИХОВНА РОБОТА

УДК 37.01+18

Любов Ільницька

ЛОГІКА ВИМІРІВ ІСТОРИЧНОГО БУТТЯ У ЖИВОПИСНИХ МОЖЛИВОСТЯХ КОНЦЕПЦІЇ ВИХОВАННЯ МИСТЕЦТВОМ

Постановка проблеми у загальному вигляді полягає у здійсненні наукового дослідження процесів формування логічних механізмів прояву сходження впливу історичного буття у контексті багатовимірності живописних можливостей концепції виховання мистецтвом.

Захопливий простір західної концепції виховання мистецтвом дозволяє використовувати витвори та здобутки багатослівної унікальної образотворчої наочності, бо процес демонстрації складних прикладів прояву історично цікавої барвистості буття охоплює глибинні часові площини, які сприймаються шкільною аудиторією по-різному. Зрештою, педагогічним фахівцям важливо зрозуміти, що навіть чітке та цікаве відтворення засобами живопису загально визнаної одухотвореної монументальності історичної давнини – це ознака наполегливого пізнання, художнього осягнення нерухокої одвічної краси яскравого середовища не просто збереженої минувшини міста, а тих первинних знаків, завдячуючи яким, в межах сучасної образотворчої інтерпретації, є можливість відтворювати недсяжні традиції, які митець невимушено передає глядачам. Придивляючись до велетенського багатоманіття різнобічних робіт, присвячених оспівуванню місцевих краєвидів, де приховані історичні значення у ракурсі образотворчої авторської реконструкції, все ж таки варто окремо розглянути творчі підходи та погляди на розкриття історичної тематики таких митців, як І. С. Їжакевич, А. Н. Волненко та Д. М. Філатов. Саме цим діячам вдалося яскраво висвітлити неочікувані платформи індивідуального зосередженого спостереження за життям не тільки міста функціонально довершеного, але й міста золотоосвяченого та невмирущого. Отже, одним із тематичних напрямків використання значень історичного буття у живописних можливостях концепції виховання мистецтвом є історичний міський пейзаж, жанрові історичні картини. «Відповідно у образотворчому мистецтві виразно простежуються усталені тематичні і жанрові лінії, які, маючи традиційний характер, не втрачають, проте, на кожному історичному відтинку часу своєї суспільної актуальності і художньої привабливості».

Мета і завдання статті визначаються спробою розкрити засобами образотворчої діяльності потужний творчий осередок вітчизняної пейзажної школи, аналіз якої, в межах концепції виховання мистецтвом, є зразком довершеного відтворення яскравих сторінок історичного поступу людства.

Тихі й окличні пейзажі приховують не розвіяні можливості художнього наближення до істини: досконала краса і крізь тисячоліття – це спрямована дорога сходження до вічної ідеї захоплюючого пізнання неземного дива. Та яким же чином закарбувати піднесений подих сприятливої одухотвореної наснаги міста? Просторові архітектурні ритми Київської Русі для багатьох поколінь – це зразок взаємодоповнюючих еквівалентів спільних акумулюючих возз'єднань минувшини і теперішнього розуміння єдиної площини розвитку сучасного життя. Втім, столичний позачасовий внутрішній діалог зберігає абсолютний початок сходження історичного буття у живописних можливостях педагогічно корисних відзнак. Без перебільшення, пейзажі Києва зазначених вище митців – це неймовірна сторінка довершеної чуттєвої розповіді про, насамперед, історичне місто, яке і донині розмовляє у визначеннях своєї символічної ходи, до кінця нерозпізнаної приголомшеної стрункої краси вдячної окличної енергії.

Ніби звичайні, хоча лише київські пори року С. Шишка, Я. Басова дивують і супроводжують зображене художниками архітектурне різноманіття знайомих за дотичним панорамним змістом збережених цікавих об'єктів для відвідування та вивчення неозорої далечини беззаперечно рівноцінних за важливістю зануреного енергійного супроводу втіленого характеру присутності вектору культурного вживлення акцентів світового надбання виховного впливу живопису на усвідомлений розвиток дітей. Разом з тим, художній простір пейзажно-історичних творів має зосереджуватися на образотворчій характеристиці не завмерлих споруд, а саме на цілеспрямованому, проте, узагальненому огляді архітектурних вітчизняних шедеврів, вельми привабливих не стільки для увічнення на полотні, а скільки для проведення пізнавальної роботи за для створення власних живописних метафор у поступі оволодіння безкінечною неосяжною мудрістю міста. Діалог із поступом історичного буття, який захопливо проводить автор, ніби розмовляючи з юною аудиторією – це неочікуване живописне явище, в свою чергу, вдало підхоплене педагогічним супроводом, вдивляючись у сучасні відтінки Київської Русі, наповнює палку та стійку юну душу, ніби зрозумілими для усіх мріями про білий зимовий спокій, врочисту святковість паркової зелені, підперезану Дніпром. Відповідно, вплив цієї панорамної краси, доречно наголосити зображеної митцями неймовірно майстерно, навіть мимоволі вже у дорослому віці буде крокувати із глядачами настільки постійно, наскільки була і є відчутною міцна любов до рідних піднесених символів чудової ідеї – зловити характерний пейзажний настрій давнього Києва.

Аналізуючи живописні портрети давньої столиці, виникає необхідність підкреслити, що стилістика поєднувати міський пейзаж із історичним колоритом базується на головних принципах композиційної лінійності, яка дозволяє сприймати авторський погляд на реальні збережені непорушні

цілісні символи стародавньої незниклої культури. Художник, перебуваючи у ролі викладача історії, вказує, що плін часів проходить крізь пам'ятний спектр сакрального голосу величних будинків, вулиць, монументів, і сьогодні розчиняється у поважній промовистій красі столиці, вдало підкресленої природньою графікою скульптурних позицій переднього плану, де мовчазні дерева за допомогою пензлів видатних митців вгадують суворість настрою, візуально проголошеної одвічної і славетної давнини рідного міста. Як приклад, варто звернути увагу на мистецький твір Дмитра Філатова «Золоті ворота» [2]. Митець створює епічний центр картини – це монументальність історичного наголосу, який дійсно більш чітко виглядає саме на тлі гнучкої паралелі вертикальних насаджень. Дмитро Філатов ніби створює особливий простір театральних куліс, запрошуючи глядачів роздивитися не архітектурні деталі історичного об'єкту, а відкрити духовний світ золотоверхого Києва.

Слід наголосити на тому, що видовищні елементи історичної безперервності – це не одвічна буквальність у проведенні художнього пошуку автора щодо винайдення інтерпретаційних сполучників виховного мистецького призначення. Врешті, живописний твір запрошує учнів приєднатись та доповнити своїми думками авторське художньо-образне світобачення історичного перебігу подій і відчути експлікацію потужної епічності над експресивними наголосами вдалого майстерного погляду на незмінний хід буття. Картини в даному разі ілюструють фактологічний простір певних історичних кроків. Адже, закарбоване у пам'яті символічне розуміння дозволяє молодшій аудиторії узгоджено та впевнено споглядати проникливу глибину, відзначену, наприклад, у роботах Івана Сидоровича Їжакевича «Битва чернігівського князя Чорного з древлянами», «Повстання киян у 1113 році», або у таких творах-реконструкціях Анатолія Ніконовича Волненка, як «Передграддя» чи «В'їзд до старого Києва. Батієві ворота».

Безумовно, потрібно враховувати, що ствердження цікавого та неочікуваного мистецького способу поєднувати пейзажні площини з образними схопленнями потужних визначень закарбованих у камені привабливих лейтмотивів стародавнього Києва, демонструє вміння проводити вітчизняними майстрами виважений аналіз довколишньої дійсності, спираючись на власні погляди та знання про зниклий світ Київської Русі. Ідея інтерпретації величі вже сучасного Києва вимальовується завдяки живописним чинникам вдало застосованого новітнього методологічного акумулюючого вектору художньої реконструкції, який, зрештою, вирішує поставлене перед митцем завдання: оприлюднити ледь помітні, приховані інкрустовані первинні сутності справжнього обличчя княжого міста. Відтак, художня розмова нашого співвітчизника Дмитра Філатова в історичному контексті регламентує засобами кольорового формотворення не тільки безпосередньо збережені якості архітектурної споруди, а і

внутрішні символічні чинники будівлі, які у загальному режимі споглядання дитиною чіткої пейзажної краси міста, мають відтворювати свідоме просторове уявлення про історичне життя Києва часів «княжої доби». Тим не менш, художник в даному разі виступає у ролі переконливого супровідника, ефектно розповідає про місцеву минувшину, адже у пейзажах Дмитра Миколайовича Філатова, в межах сучасного відтворення впізнаваних сполучень вулиць і споруд, відбувається матеріалізація історичного поступу життя певної доби.

Мовчазна піднесеність схоплення невлімової присутності прадавнього подиху дає змогу відчутти глядачам майстерно змальований діалог архітектурних ліній та стилів, накопичених перетинів епох, де розміщуються часи у застиглих об'єктах – не безпідставно цікавих для відвідування. Так, у архітектурних пейзажах «Великий Андріївський узвіз», «Дальні печери» автор заохочує глядача придивитись до особливого світу вишуканих місць Києва, де час призупинився і, зрештою, говорить вічність, бо краса не вмирає – майстерний живописний супровід є оберегом збереження загальноусвідомленої живої традиції. Стилїстика твору «Софія Київська у XII столітті» виявляє, що досить важливо у педагогічному сенсі, думки Д. М. Філатова стосовно осягнення пам'ятного сувію недоторканості прадавнього буття – збереженого рукотворного спорудженого джерела історичного досвіду, бо крізь відтворений побут довкола невмирущих стін величного собору глядач, довіряючи митцю, налаштовується на сприйняття утвореної далекої дійсності у діалозі з образним світом деталізованої наочності. Власне, виникає переконання, що художник, змальовуючи збережений монументальний краєвид Софійського комплексу, намагався розкрити життєствердний вплив сакральних сутностей на буденний настрій тогочасних мешканців Києва.

В межах концепції виховання мистецтвом Д. Філатов демонструє свій зворушливий авторський підхід на улюблені панорамні класичні місця Києва, який базується на живописно-функціональній парадигмі реконструкції пейзажного середовища власним пронизливим чуттям композиційно-ритмічного поєднання відтвореної основи виникнення одвічної могутності Києва із взірцевою пронизливою масштабністю ідеї, як приклад: за основу художником береться неосяжна домінуюча височінь Софійської мудрості. Втім, чари вічності у монументальній присутності довершених витоків не зникають, а приваблюють своєю духовною красою справжніх майстрів пензля. Таким чином, варто підкреслити, що занотувати у живописний спосіб залишені закам'янілі осередки пам'яті досить складно. Для цього митцю потрібно майстерно оволодіти необхідними вміннями та навичками, рівень яких закладений у складних пейзажних думках Дмитра Філатова, Анатолія Волненка – ідея історичного буття відчувається у пронизливому вірному розумінні виокремлених значень саме тих художніх реплік Києва, де і зараз відбуваються активні

процеси адаптації міського сьогодення до акцентів культурно-історичного середовища, в даному разі Київської Русі.

Варто взяти до уваги, що Дмитро Філатов захопливо окреслює зміни, а також вірно відображує витончену, ледь помітну цінність своєрідних нюансів-деталей минувшини на контрасті із теперішнім світом Києва. Ілюструючи зазначену думку про історичні відтінки іншої пейзажної вимови творів Д. М. Філатова, розглянемо спостереження митця щодо стрімкого життя столиці поряд із споконвічними берегами міста, зокрема, знову звернемо свій погляд до золоторитських стін. Таким чином, у роботі «Перший сніг. Вулиця Ярославів Вал» автор спостерігає за впізнаваним життям столиці біля підніжжя прадавньої цитаделі. Тобто, учні мають можливість споглядати очима художника теперішній соціокультурний зріз – суєтний хід сучасності у всіх строкатих щоденних деталях: у боротьбі за особистий простір поряд із хаотичною атмосферою тісного автомобільного полону виринає контрастна суворість захисних воріт.

Отже, Дмитро Філатов наголошує, що суєтність швидкозмінна, а золота осана Києва – це позачасовий застиглий компас руху, адже життя крокує не поруч із містом, а разом із ним, затамовуючи подих у сприйнятті повсякденності неймовірної історичної міської позачасової краси столиці. Очевидним є той факт, що Д. М. Філатов пізнає внутрішній світ міста на рівних, а не згори солодких інваріантів однотипних туристичних сюжетів, тому і Київ виглядає на картинах митця, насамперед, зрозумілим, омолодженим. Навіть завдяки вміло зображеному проблемному підґрунтю композиційно розміщених на полотні деталізованих щоденних протиріч, автомобільний клопіт відходить на другий план, а попереду – багатовимовна оборонна вагомість краси історії, сторінки якої неможливо об'їхати чи пройти повз, не придивившись до золотої брами серця Києва.

Подібні живописні образно-сюжетні діалоги розширюють повноваження пейзажного малюнку до енергійної розповіді про улюблене місто, але відшукати в історії українського живопису дотичний мистецький пріоритет розвитку світоглядного намагання зрозуміти соціально-історичні настрої та сполохи душі Києва досить, і досить складно. Проте, характерна виразна драматургія присутня на вишуканих міських пейзажах видатного віртуозного вітчизняного митця Петра Олексійовича Левченка [3]. Професійно П. О. Левченко зростав на декількох академічних основах, поперше – Санкт-петербурзької школи традиційно-реалістичної системи розуміння призначення живописного простору, яку все ж таки не завершив та, по-друге – розкутої імпресіоністичної паризької. Тому і Київ на відомій картині П. О. Левченка «Фонтан біля Золотих воріт у Києві» зберігає свій лірико-поетичний образ європейського елегантного, але історично-натхненного міста. Столичний портрет стверджує ностальгійні ноти довгої розлуки художника із містом, та певним чином Петро Олексійович

проводить порівняння Києва з Парижем – юний глядач може відчутти паризький шик своєрідної архітектурної, майже монохромної вишуканості довколишнього, майстерно відтвореного осередку золоторітської серцевини Києва. Європейський ракурс мистецьких поглядів на розвиток та забудову міста об'єднує пейзажну розповідь П. О. Левченка з відповідними роботами-роздумами Д. М. Філатова.

Вибудовуючи паралелі спільних образотворчих зв'язків, варто ретельніше придивитися на стилістичну схожість двох обдарованих діячів українського живопису – їхні долі ніколи не перетиналися на шкалі часового простору, але у творчій манері вони обоє є наближеними до вельми цікавого викладення щемливої голосної пейзажної мрійливості міського столичного середовища, яке, врешті-решт, по-особливому стверджується у ліричну авторську площину – саме її вимова відчувається і у серії робіт Дмитра Філатова «Пейзажі Києва». Тобто, майстерність Д. М. Філатова проявляється в оспівуванні місцевого ландшафту, і надто у композиційній легкості та складній колористиці оприлюднення внутрішньої краси архітектурних перлин минувшини – це продовження започаткованої образотворчої динамічної пейзажної традиції, яку розпочав П. О. Левченко.

Творче тяжіння до розмови вголос із глядачем в осередках, обраних долею величної вічності, надає право приєднати до плеяди витончених новітніх артефактів матеріалізації ідеї одухотворення невмирущого спалаху прадавньої символіки, мета яких – розкрити відношення сьогодення до краси піднесеної присутності застиглого назавжди особливого історичного звернення до кожного співвітчизника. Зрозуміло, що працювати з об'ємним промовистим змістом столичних просторів, але на перетині минувшини та сучасності, – це одне із завдань сучасних митців, яке є корисним розвивально-виховним вирішенням. Ціла низка творів є тому підтвердженням: серія робіт, де легко упізнати виблиск шани та величі Золотих воріт, існують окремі роботи, присвячені взірцевому могутньому пафосу Софії Київської та сакральній барвистості Андріївської церкви – важко обрати найчарівніший образ у багатокількісному серпанку київських пейзажних здобутків по-справжньому талановитих митців. Адже ствердження художньої ідеї саме історичного пейзажу княжого Києва – це, в першу чергу, фіксація спалахів душі художника-просвітника, який у власній спосіб трактує реалістичну красу вулиць та будинків, де залишились відбитки пам'яті – стиснуті часові відрізки історичного буття у приголомшливій зразкової ансамблевості піднесеної урочистої архітектурної стильової вишуканості, в актуальній для відвідувачів та глядачів майстерно зображеної провідними українськими художниками просторової величі культурно-історичної зони Києва з лейтмотивом увічнення ефекту буття та неповторним закликком напівучасті у далекій за часом

події – безумовно дозволяє досить широко використовувати образотворчі рішення не тільки на уроках історії, але й і у позашкільній роботі.

Висновки та перспективи подальших розвідок даного дослідження базуються на позиціях подальшого вивчення кращих зразків вітчизняного та зарубіжного мистецького досвіду щодо формування цікавих прикладів зосередження довкола натхненного зображення збережених зразків культурно-історичної дійсності. Відтак, цей підхід стосується художнього контексту розуміння педагогічної цінності яскраво відтвореної минувшини, насамперед такими провідними українськими митцями, як І. С. Їжакевич, А. Н. Волненко та Д. М. Філатов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Київ в образотворчому мистецтві XII–XX ст. – К. : Мистецтво, 1982. – 335 с.
2. Художник Дмитрій Філатов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.philatov.com.ua/>
3. Харківська пейзажна школа. – К. : Родовід, 2009. – 272 с.